

TULBURĂRILE DE LIMBAJ SI INTERVENTIA LOGOPEDICĂ LA COPILUL AUTIST

Tulburările de limbaj sunt constante și, în cele mai multe cazuri, majore în autism. Se estimează faptul că aproximativ o treime dintre autiști nu reușesc achiziționarea nici unui limbaj și o altă treime nu dezvoltă decât un limbaj rudimentar.

Importanța prognostică a dezvoltării limbajului a fost subliniată încă din anii '50 de către o serie de autori care susțineau faptul că absența dezvoltării unui limbaj comunicativ înainte de 5 ani este un criteriu pentru un prognostic rezervat, aspect confirmat ulterior și de alți cercetători. Anomaliile de dezvoltare a limbajului pot fi de mai multe tipuri.

Tulburările comunicării preverbale în general, există relativ puține date despre comunicarea prelingvistică a copiilor foarte mici care vor deveni autiști deoarece aceștia sunt observați doar în mod excepțional la această vârstă. Aspectele care au fost observate însă sunt următoarele: absența gestului de indicare (pointing) și a gesturilor care atrag atenția unui partener asupra unui obiect sau a unei situații; sărăcia gestuală comunicativă; Wetherby și Prutting (1984) au arătat că și în cazul în care copiii autiști ar dispune de mai multe acte decât de limbaj comunicativ, acestea ar fi extrem de sărace, limitându-se la acte de cerință sau de protest. Autiștii își exprimă însă dorințele sau emoțiile prin comportamente aberante: țipete, heteroagresivitate, auto-agresivitate. Contrar copiilor surzi sau celor cu tulburări specifice de limbaj, copiii autiști nu dezvoltă în mod spontan modalități non-verbale pentru a emite mesaje complexe;deficitele gestuale și de mimică ce acompaniază limbajul, fiind vorba aici de absența expresiilor faciale, a zâmbetelor, care însoțesc în mod normal un dialog, autiștii neștiind nici să interpreteze aceste expresii văzute la alții.

Tulburările de limbaj propriu-zise

O clasificare a acestora ține seama de nivelurile de realizare și de comprehensiune a limbajului după cum urmează. Astfel, realizarea se distinge la:

- a) nivelul fonologie – cel mai adesea, autiștii care vorbesc nu prezintă deficite de articulare, dar își dezvoltă sistemul fonologie într-un ritm mai lent decât cel normal;
- b) nivelul morfosintactic – o serie de cercetători au scos în evidență diferențe ale morfologiei și sintaxei la copiii autiști, cum ar fi o utilizare deficitară a morfemelor corespunzătoare timpurilor verbale și articolelor, ceea ce pare să denote o dezvoltare mai lentă, o plafonare a acestei dezvoltări;
- c) nivelul semantic – în cazul autismului este extrem de afectat. Copiii autiști dau dovadă de o dificultate foarte marcată de a utiliza cuvintele, respectând semantica acestora. Uneori pot ajunge la un nivel satisfăcător al vocabularului, dar eșuează nu la reprezentarea semnificației cuvintelor, ci la utilizarea lor corectă. Dificultățile specifice se referă mai ales la folosirea termenilor caracteristici pentru spațialitate, temporalitate și pentru relațiile interpersonale;

- d) nivelul pragmatic – utilizarea socială a limbajului este, de asemenea, extrem de perturbată. A fost descrisă în cazul autismului o spontaneitate redusă a limbajului, cu expresii verbale accidentale, absența unei intenții aparente de comunicare, deficite ale adaptării la rolurile unei conversații, nerespectarea regulilor de politețe, de așteptare a momentului pentru a vorbi, o rigiditate și o inadaptare a limbajului în raport cu contextul sau cu sarcina, o variabilitate a calității și abundenței comunicării în funcție de interlocutor, mai mult sau mai puțin familiar cu situația;
- e) nivelul prozodic – existența unor anomalii de tipul monotoniei intonației, cu un procent crescut de frecvențe înalte, cu o hipo- sau hipernazalitate, cu un control deficitar al volumului vocii, cu frecvențe șușoteli și o sărăcie a accentuării tonice;
- f) nivelul de ecolalie – foarte frecventă, fiind uneori singura realizare lingvistică a copilului autist. Ea nu este însă specifică, putând fi întâlnită și în cazul unor demente infantile, la copiii nevăzători sau chiar la unii copii normali.

Comprehensiunea

În această privință au fost puse în evidență mai ales dificultățile copiilor autiști de a înțelege sensul expresiilor lingvistice în cazul în care contextul nu este evocator, înțelegerea frazelor este precară față de cea a copiilor normali, mai puțin din motivele unei comprehensiuni sintactice deficitare, cât mai ales din rațiuni de comprehensiune semantică.

Tulburările de interacțiune socială

Tulburările legate de interacțiunile precoce

Se vorbește relativ puțin despre cercetările cognitive cu privire la interacțiunile precoce în autism, fără îndoială datorită dificultăților metodologice legate de momentul stabilirii diagnosticului (rareori în perioada primului an) și datorită faptului că, cel mai adesea, nu se cunoaște dezvoltarea timpurie la copiii autiști.

Tulburările comunicării emoțiilor și a altor stări mintale

Autiștii se găsesc în incapacitatea de a înțelege evenimentele create prin punerea în scenă a unor personaje, evenimente cu conținut intențional și emoțional.

De asemenea, înțelegerea și folosirea cuvintelor cu conținut emoțional sunt extrem de perturbate la copiii autiști. În general, ei nu utilizează limbajul pentru a vehicula emoții, iar limbajul lor, atunci când există, este lipsit de tonalitate emoțională.

Tulburările de limbaj

Eșecul dezvoltării abilităților comunicaționale normale este, la ora actuală, unanim acceptat ca una dintre cele mai importante trăsături ale autismului. Anomaliile limbajului sunt deseori semnalate de către părinți și sunt considerate, în literatura de specialitate, ca fiind printre primele probleme care produc îngrijorare. Vocalizele emise de bebelușii autiști sunt rareori asemănătoare cu cele ale celor normali, atât în ce privește extinderea, cât și frecvența. Acest lucru afectează și apariția limbajului verbal (normal între 9-12 luni). Copilul autist nu reușește să participe la “conversațiile prelingvistice reciproce, care sunt obișnuite între mamă și copil. Înțelegerea limbajului verbal este de asemenea

redușă, iar absența gesturilor simbolice este o caracteristică prezentă la acești copii. Chiar și cele mai simple gesturi sunt afectate, de exemplu, “arătatul cu degetul”, iar dacă totuși copiii își puntează dorințele în acest mod, o fac mai degrabă cu toată mâna, decât cu indexul. Rareori aceste mișcări sunt acompaniate de mimică, demonstrație sau gesturi simbolice.

Ca orice individ însă, autistul resimte anumite necesități și dorește să transmită anumite mesaje înspre celălalt. Dar maniera sa de comunicare non-verbală și verbală este extrem de restrânsă și ne-convențională. Modul său de a atrage atenția se reduce deseori la simple strigăte; intenția este deci prezentă, ceea ce lipsește este însă, în mod dramatic, forma.

Copilul utilizează rareori privirea directă ca semn preliminar al dorinței de comunicare. I se întâmplă foarte rar să se asigure de disponibilitatea eventualului partener, căutându-i privirea. Funcția socială, interogativă, este cel mai adesea absentă. Apropierea de partener se face deseori din spate sau din lateral, și nu din față, ca pentru a evita contactul vizual direct.

Din datele statistice rezultă că 50% dintre copiii autiști folosesc totuși limbajul verbal. Din păcate, acesta nu are întotdeauna valoare comunicativă, pentru că nu codifică “aceeași lume”. El conține uneori formulări atât de ermetice, încât numai cei apropiați pot să le decodifice. Indiferent de domeniul abordat, semanticul, semioticul și contextul nu intră în rezonanță. Comunicarea și vorbirea sunt întotdeauna surse de contrariedade, de încercări laborioase și de crize de frustrare intensă, care determină deseori renunțarea completă. Autistul vorbește sau încearcă să o facă din necesitate, pentru a-și descrie stările sau pentru a-și manifesta cerințele. Când ascultă, dacă înțelege, o face în general la primul nivel, deoarece nu poate să conceapă existența reciprocității comunicării.

Mecanismele care definesc tulburările comunicării autiste par a fi: instabilitatea percepției, incapacitatea segmentării fluxului sonor în elemente distincte, imposibilitatea acordării sensului cu contextul, absența sentimentului de reciprocitate care presupune prezența unui punct de vedere diferit.

Despre copiii autiști se poate afirma, deci, nu numai că achiziția limbajului le este întârziată, ci și că utilizarea acestuia este complet diferită, atât față de copiii normali, cât și față de alți copii cu diverse tulburări de limbaj. Probabil că cea mai caracteristică trăsătură este eșecul în folosirea limbajului în scopul comunicării sociale. Copilul autist tinde să vorbească mult mai puțin decât un copil normal, la un nivel comparabil de dezvoltare a limbajului. El manifestă o dorință extrem de redusă de “comunicare de dragul comunicării”. Dezvoltarea limbajului generativ este întârziată, iar enunțurile repetitive și stereotipe iau locul celor creative. Copiilor autiști par deci să le lipsească semnele cauzale, temporale și intențional-pragmatice, necesare pentru alcătuirea unei povești.

Majoritatea studiilor legate de limbajul copiilor autiști arată că aceștia nu folosesc pronumele eu. Pentru că, de fapt, copilul nu inversează pronumele, ci evită folosirea acestora, cu atât mai mult cu cât se referă la el însuși.

Evitarea folosirii pronumelui eu denotă fie o negare a sinelui, fie absența conștiinței de sine, în timp ce substituția sa cu tu demonstrează o oarecare conștiință a sinelui altora. Anxietatea în raport cu sinele nu iese la iveală doar prin refuzul copilului de a vorbi, prin evitarea folosirii prenumelor personale. Comunicarea nu este legată doar de cuvinte, ci și de scopul utilizării acestora. Numirea lucrurilor este mai accesibilă copiilor autiști, deoarece aceasta nu îi angajează în vreun fel și nu le dezvăluie gândurile (orice angajament fiind o puternică sursă de anxietate).

De aceea, ultimul lucru pe care doresc să-l facă este să-și comunice sentimentele. Astfel, chiar dacă spun ceva, copiii autiști o fac cu o voce dintre cele mai bizare, de cele mai multe ori asemănătoare vocii unei persoane surde, cu aceeași calitate atonală și neacomodată ca aceea a unei persoane care nu poate să-și audă emisia vocală. De fapt, copiii autiști par a nu dori ca nici ei și nici alții să știe ceea ce au spus. Acest lucru îi conferă vocii lor o tonalitate cât se poate de stranie, atipică.

S-a observat, de asemenea, că acești copii evită cuvântul da tot atât de mult pe cât îl evită pe eu, negația nu aparându-le în schimb mult mai de timpuriu în vocabular. Probabil însă că preferința pentru folosirea negației este o consecință a negativismului deliberat și extrem de care dau dovadă copiii autiști.

Se poate adăuga faptul că prin interzicerea oricărei schimbări, prin refuzul existenței sale ca eu, prin evitarea folosirii afirmației da, copilul autist îndeplinește ceea ce el consideră a fi dorința parentală, adică aceea de a nu exista..

Atenția profesorului trebuie să se concentreze în a-l învăța pe copil căi de comunicare accesibile și acceptate din punct de vedere social. Pentru aceasta, materialele, activitățile trebuie să fie desigur atractive pentru copil, apropiate de nivelul său de dezvoltare, de interesele sale. Însă, mulți copii nu se antrenează în activități în mod independent. Acesta este îndeosebi cazul celor cu autism sever. Aceștia necesită un suport din partea adultului, munca în perechi pentru alegerea unei activități, și doar după un timp vor putea alege singuri o activitate.

Posedând capacitățile și mijloacele pe care aceste ființe nu le au, este mult mai ușor pentru noi să înțelegem, printr-un efort consecvent, printr-o observare minuțioasă și o reflecție orientată, modul lor de reprezentare a mediului înconjurător. Înainte de a le cere să se adapteze modului nostru de a concepe lumea, trebuie să încercăm să pătrundem în lumea acestor "însingurați". Dacă a fi părintele ori educatorul unui autist este, de multe ori, deosebit de frustrant din punct de vedere afectiv sau al investiției de efort, a fi autist este cu siguranță mult mai dramatic.

BIBLIOGRAFIE:

American Psychiatric Association (1994), Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 4th edn (DSM-IV), Washington DC, American Psychiatric Association.

Asperger, H. (1998), Les psychopathes autistiques pendant Venfance, Plessis-Robinson, Institut Synthelabo, trad, et readaptation.

Prof.logoped Zimbilshi Dorina

CJRAE Tulcea

